

УДК 006.015.5

ДРАБАНІЧ Анна Вікторівна,
кандидат економічних наук, доцент

САДКІВСЬКА Світлана Сергіївна

РОЗВИТОК ТА УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СЕРТИФІКАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТУ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Статтю присвячено розгляду методичних підходів до визначення сутності та особливостей розвитку та удосконалення системи сертифікації на підприємстві.

Ключові слова: *якість продукції, сертифікація, управління якістю, система сертифікації.*

The article considers the methodological approaches to determine the nature and characteristics of the development and improvement of the system of certification of the enterprise.

Keywords: *quality, certification, quality management system certification.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Науково-технічний прогрес несе не лише позитивні моменти, на жаль, людина дедалі більше підпадає під інформаційну атаку, стає менш захищеною від техногенного фактора. Це вимагало винаходу певного захисту інтересів простого споживача та виробника продукції. Таким захистом стала стандартизація вимог до продукції, виробництва тощо.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання управління якістю, стандартизації та сертифікації продукції досліджували в своїх наукових працях такі науковці та дослідники як Агеєв Є.Я., Лойко Д.П., Вотченікова О.В., Удовіченко О.П., Топольник В.Г., Шаповал М.І., Болотніков А.О., Кривошеков В.И., Морозов Ю.Д., Котляр М.А., Проскура В.Ф., Сімонова І.В., Буряк Р.І., Блащук Т., Кислицин В.О., Куйбіда М.С., Бутко М.П., Горбонос Ф.Н., Дятлова В.В., Орехов С.М., Іванець М.Я., Семенов Г.А та ін.

Метою статті є обґрунтування розвитку та удосконалення системи сертифікації продукції як інструменту управління якістю на підприємстві.

Виклад основного матеріалу дослідження із обґрунтуванням одержаних результатів. За часів командно-адміністративної системи поняття якості продукції оберталося тільки навколо позиції виробника, на сучасному етапі розвитку дане питання чітко торкається всіх понять, які пов'язані з задоволеннями вимог споживачів. Зі вступом в СОТ для вітчизняних підприємств відкрилися не тільки нові можливості та перспективи для розвитку всіх сфер своєї діяльності, а і підвищення якісних характеристик продукції відповідно до вимог міжнародних стандартів та

правил ведення міжнародної торгівлі згідно СОТ. Тому, засвоєння нових ринків збуту вітчизняної продукції саме по собі пов'язане з питання управління якістю продукції на підприємстві [3, с.55].

Сертифікація продукції є різнобічним та багатогранним поняттям, яке потребує загального обґрунтування щодо сфери якості продукції. Різні автори та вчені по різному трактують дане поняття формуючи різні твердження, які дозволяють простежити основні особливості та закономірності, за допомогою яких і можна виокремити загальну тенденцію та сформулювати важелі впливу на управління якістю продукції підприємства. Тому, для того, щоб зрозуміти головну роль сертифікації в управлінні якістю продукції, необхідно для початку розглянути поняття стандартизації продукції.

Складовою частиною діяльності, що стосується технічного регулювання, стали системи сертифікації (від лат. *certifico* — підтверджую, засвідчую; *certus* — безсумнівний і *facio* — робити, діяти, тобто «зроблено правильно»; від франц. *certificat*; англ. — *certification*) продукції та акредитації випробувальних центрів та лабораторій.

Сертифікація — визнаний у світі спосіб незалежної оцінки відповідності продукції, процесів і послуг встановленим вимогам.

На думку Болотнікова А.О. сертифікація продукції - є комплексом процедурних заходів, які повинні здійснюватись послідовно та систематично, опираючись на власні правила, управлінням і мають на меті підтвердження відповідності одиниць продукції визначеним вимогам та технічним умовам, які зазначені в стандартах. Дані процедури покликані гарантувати якісні параметри продукції шляхом контрольних випробувань та для їх підтвердження надавати сертифікат [2, с.76].

Шаповал М.І. стверджує, що на сьогодні сертифікація продукції являється одним з найважливіших механізмів управління якістю продукції, який виходячи з об'єктивної оцінки третьої сторони може надати для споживача не тільки підтвердження про її придатність та якість, а і безпеку, екологічність та конкурентноздатність [10, с.79].

Котляр В.Г. та Топольник В.Г. у своїх дослідженнях стверджують, що беручи до уваги те, що сертифікація здійснюється за визначеними процедурними правилами і являється єдиним достовірним доказом відповідності продукції якісним параметрам [9, с.101].

Куйбіди М.С. вважає сертифікат на систему якості представляє собою документ, який здатен засвідчити потрібні вимоги для споживачів під час здійснення торгових операцій. Саме цей документ створений для того, щоб задовольняти ринок споживачів, які постійно висувають високі вимоги до якості та засвідчувати високу якість продукції. При постачанні того чи іншого виду продукції, постачальник повинен пред'явити для покупця сертифікат якості, щоб запевнити його у відсутності браку, дотримання всіх технічних параметрів під час виробництва, які в подальшому будуть відображатися на експлуатації виробу [7, с.46].

Кислицин В.О. стверджує, що для вітчизняних товаровиробників сертифікацію здійснює третя сторона, яка засвідчує і доводить, що існує довіра до певного виду продукції, який відповідає стандарту або іншому нормативному документу і засвідчується виданням сертифіката на якість, який означає, що якість підтримується на відповідному рівні [4, с.94-95].

Форми організації бізнесу, менеджменту і виробництва

Всі наведені вище думки, можна доповнити тим, що сертифікація відіграє значну роль у захисті споживачів від неякісних та небезпечних товарів, які надходять на вітчизняний ринок.

Виходячи з вищенаведених досліджень, слід зазначити, що сертифікація продукції є не тільки необхідним та важливим інструментом управління якістю продукції, а і обов'язковою умовою її поліпшення. Крім цього, сертифікат відповідності запевняє споживача в безпечності, екологічності та дотриманні всіх вимог щодо майбутньої експлуатації виробу та виявлення браку.

Застосування сертифікації створює передумови для успішного розв'язання низки важливих соціальних й економічних проблем і завдань. Мета сертифікації представлена на рис.1.1.

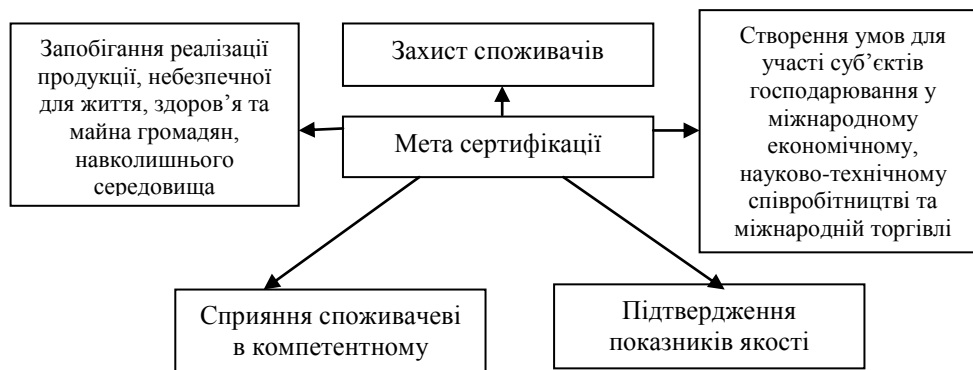

Рис.1.1. Мета сертифікації.

За даними Міжнародної організації зі стандартизації ISO у світі сертифіковано понад 600 тисяч систем менеджменту якістю [3]. Україна значно відстає за кількістю впроваджених та сертифікованих систем управління якістю від розвинених країн світу. Станом на кінець 2012 р. в Україні було сертифіковано близько 3 тисяч підприємств, і це значна перепона для активної експортної діяльності країни.

Багаторічний досвід провідних компаній розвинених країн світу свідчить про те, що наявність сертифіката ISO підтверджує якість процесу виробництва продукції, поліпшує імідж компанії та підвищує рівень довіри до виробника. У той час як у Європі й світі застосовуються сучасні методи поліпшення якості, в Україні не популяризується досвід підприємств, які досягли високого рівня ділової досконалості, не налагоджено взаємодію та обмін інформацією між ними, розрив у якості продукції України й провідних промислово розвинених країн збільшується.

Серед переваг впровадження системи сертифікації варто виділити такі [1,5]:

- підвищення якості продукції та послуг, рівня задоволеності споживачів;
- розширення кола замовників та ринків збуту, отримання можливості співпраці з іноземними партнерами (при укладанні угод на поставку продукції партнери все частіше вимагають наявності сертифікованої системи управління якістю та безпечністю);
- підвищення ефективності виробництва (система управління передбачає попередження, а не виправлення браку на кінцевій стадії виробництва, і, як наслідок, зниження відсотку браку);

Форми організації бізнесу, менеджменту і виробництва

- підвищення ринкової вартості підприємства (за оцінками міжнародних реєстраторів сертифікація системи управління якістю підвищує ринкову вартість підприємства в середньому на 10 %);
- покращення фінансових результатів за допомогою скорочення: відмов процесів або марної витрати матеріалів та часу; браку продукції, витрат на компенсацію за гарантією; втрат споживачів і ринків,
- зміцнення ділової репутації підприємства, підвищення рівня його конкурентоздатності в очах споживачів, замовників, інвесторів;
- можливість отримати переваги в тендерах, у залученні кредитів та інвестицій;
- можливість використання сертифікату в рекламних цілях;
- чіткий розподіл відповідальності та повноважень як в межах підрозділу, так і в межах всього підприємства.

Проте опитування вітчизняних фахівців, що впроваджували сертифіковані системи управління якістю, виявило їх незадоволеність результатами впровадження у 60-80 % випадків, у той час як тільки 9 % західних керівників компаній, що мають систему управління якістю, вважають, що їх очікування не виправдалися [6]. Варто визначити причини, що не дозволяють повною мірою використати позитивний ефект від впровадження систем управління якістю на вітчизняних підприємствах. Ці причини можна класифікувати в такі групи [4]:

1. Економічні. В Україні спостерігається ситуація, коли стимулів у підприємств до впровадження систем управління недостатньо, щоб вони переважили фінансові та трудові витрати, які необхідні для успішного впровадження системи. Також це недостатній рівень конкуренції серед українських підприємств та тривалий строк появи економічного ефекту від впровадження системи управління якістю.

2. Політичні. Недостатня підтримка та стимулювання з боку держави.

3. Людські. Відсутність усвідомлення у більшості керівників підприємств та організацій того, що без сучасних систем управління вони не матимуть у найближчому майбутньому стабільності та зростання; недостатньо високий рівень кваліфікації менеджерів; сумніви керівництва щодо доцільності впровадження системи управління якістю.

4. Організаційні. Недостатня пропаганда та інформування про переваги міжнародного стандарту ISO 9000.

Уже сьогодні національні виробники, котрі вийшли зі своєю продукцією на міжнародні ринки, пересвідчилися, що без впровадження систем управління якістю неможливо знайти торгового партнера, а тим більше завоювати міжнародні ринки збуту й бути там конкурентоспроможними. Особливо активно впроваджуються системи управління якістю в харчовій промисловості (ЗАТ «Оболонь», НВАО «Масандра», «Союз-Віктан», ЗАТ «Артемівський завод шампанських вин»), у металургійній промисловості (ДП «Нікопольський трубний завод»), у сфері послуг (ЗАТ «Київстар GSM»), у фармацевтичній промисловості (ЗАТ «Борщагівський хімфармзавод», ВАТ «Фармак») [6]. Як вважають західні експерти, у найближчій перспективі на єдиному європейському ринку до 95 % контрактів укладатимуться тільки за наявності в постачальника сертифіката ISO серії 9000, а також без цього документа підприємства все частіше не допускаються до участі в тендерах [7].

Форми організації бізнесу, менеджменту і виробництва

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Таким чином, виходячи з проведених досліджень, можна стверджувати, що стандартизація і сертифікація є необхідними та вагомими інструментами управління якістю продукції підприємства, які за допомогою свого взаємозв'язку здатні здійснювати вагомий вплив на виробничі процеси підприємства та є необхідною умовою його розвитку виходячи з сучасних вимог, які ставить перед вітчизняними товаровиробниками ринкова економіка.

Список використаних джерел та літератури:

1. Закон України «Про стандартизацію» від 20.06.2001 р.
2. Болотніков А. О. Стандартизація та сертифікація товарів і послуг: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. - К.: МАУП, 2005. - 144 с.
3. Бурбела О.В., Шалагай Ю.О. Розвиток систем управління якістю продукції в Україні/ О.В. Бурбела, Шалагай Ю.О.//Економічний простір. -№49. -2011. -с.55-60
4. Кислицин В.О. Розвиток систем управління якістю на підприємстві: моногр./ В.О. Кислицин; НАН України. Ін-т економіки пром-сті. - Донецьк, 2009. - 188 с.
5. Котляр М.А. Метрологія, стандартизація, сертифікація і управління якістю: навчальний посібник / В.Г. Топольник, М.А. Котляр. - Львів: «Магнолія - 2006», 2009. - 212 с.
6. Кривошеков В.И., Морозов Ю.Д. Менеджмент: теория и практика управления качеством продукции. - Днепропетровск: «Наука і освіта». - 2004. - 264 с.
7. Куйбіда М.С. Удосконалення управління якістю на підприємствах та організаціях: Монографія. Рівне: ПП ДМ, 2011,- 160 с.
8. Орехов С.М. Стандартизація: поняття, принципи, адміністративно-правове регулювання/ С М. Орехов// Митна справа. - №5 (77). -2011,- с.334-338
9. Топольник В.Г., Котляр М.А. Метрологія, стандартизація, сертифікація і управління якістю: навчальний посібник / В.Г. Топольник, М.А. Котляр. - Львів: «Магнолія -2006», 2009.-212 с.
10. Шаповал М І. Основи стандартизації, управління якістю і сертифікації: підручник. - 3-є вид., перероб. і доп. - К.: Вид-во Європ. Ун-ту, 2002. - 174 с.
11. Сертифікація продукції і систем управління якістю. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: - <http://www.apau.com.ua/ukr/484/485.html>